

Ivar Johansson heter jag och jag är en gammal man på 81 år. Jag är född en mil härifrån, Melby församling utanför Lidköping. Jag kom hit till Lidköping första gången 1914. Efter något år som byggnadsarbetare var jag till sjöss ett par tre år och så vistades jag i Norge ett par år också. Sen kom jag hit till stan och var byggnadsjobbare.

I mitten på 1920-talet kom jag med i styrelsen för Lidköpings ABF-avdelning och valdes till bibliotekarie för avdelningens bibliotek. Lidköpings Arbetarbibliotek hette det på den tiden och det kom väl i gång 1913 ungefär. Det var NDV, Verdandi alltså, som bildade det i samband med Socialdemokratiska Ungdomsklubben. Då hade de ungefär 200 band, i början på 20-talet, när vi övertog det. Men där emellan var kriget så då var det ingen ordning på det, mellan 1912 och fram till 1920. Men sen kom det igång på 20-talet igen. 1925 ordnade vi om biblioteket. Då hade vi 200 band att börja med och då började jag där och sen har jag fortsatt hela tiden.

Skötte du biblioteket på fritiden?

Ja, det var natten. Då var jag byggnadsarbetare, träarbetare. Biblioteket tog hela min fritid. Till en börja med var det väl inte så mycket men sedan efter hand blev det allt mer. Första gångerna hade vi inte öppet mer än en dag i veckan. Det var på lördag mellan fem och sju, endast då, fram till 1929. Sen hade vi öppet två dagar, måndag och torsdag från sex till åtta. Då var vi två stycken också. All bokinköp och katalogisering, i den mån det var, det skötte jag. Bokinköpen var det intressantaste. Sen undan för undan växte det. Det blev mer och mer för varje år som gick.

Kommunalt anslag fick vi inte förrän slutet på 30-talet. Då fick vi 300 kronor. Sen växte det undan för undan. När jag slutade där 1953 hade vi 8000 i bidrag och ungefär 10 000 band, då när det övergick till stadsbiblioteket.

Vem var det mer än du som skötte ABF-biblioteket?

Det var en som hette Gustav Johansson och en som hette Oskar Karlsson å vad de hette allt. Det var inte så många år som de var med, ett å två år så där. Vi var två om det och i arvode hade vi 75 kronor per

är, de första årena. Då delade vi det på två. Sen höjdes arvodet. Det sista vi hade var 500, i början på 50-talet. Men då var det mycket att göra. Det var ungefär 10 000 band och så var det ju inte bara det. Man fick elda och städa och allt det där. Vi hade ungefär mellan 25 och 30 timmar i veckan den sista tiden. Jag räknade med det i redogörelserna. Men det var intressant. Då fick en ju köpa böckerna. Vi köpte rätt mycket varje år då. Nu får de färdigt från Bibliotekstjänst men Bibliotekstjänst fanns ju inte då, så man fick läsa recensioner själv innan man köpte böckerna. I studiecirkelbiblioteken var det noga med bokinköpen. Man kunde inte köpa vad som helst. Men vi lyckades ganska bra med det, så de hade ett mycket fint bokbestånd när vi slutade, det måste jag ju säga.

Var läste du recensioner?

Det gjorde jag i Biblioteksbladet och sen i dagspressen.

Så fick man sköta till exempel städningen och likadant med veden. Vi eldade i kaminen. Då lånade vi en kärra av Konsum och så drog vi bort till Gamla stan, till en fabrik som var där, och hämtade småved. Elda i kaminen gjorde vi själva alltså. Vi hjälptes åt men för det mesta gjorde jag det ensam, med en stor kärra gick och drog. Det gjorde vi vid sidan om och så hade vi det i en vedbod sen och så hämtade vi lite grann koks å dä, så eldade vi så att det var varmt och gott.

Vi hade två rum då i den lokalen som vi hade.

Var låg ABF-biblioteket?

Första stället var här rätt över gatan, en expedition. Sen hade vi en lägenhet i Folkets Hus.

Det kommer jag ihåg att vi hade beställt ett skåp och det hade vi ställt in på den expeditionen, det fick vi in där. När vi sen flyttade till Folkets Hus var dörren så små så vi fick inte in skåpet utan vi fick säga itu det. Det skulle räcka till 700 band det där skåpet. Vi undrade just hur länge det skulle dröja innan vi fick det fullt med böcker. Ja det gick ganska fort.

Hur såg biblioteket ut?

Det sista här uppe i Folkets Hus var på 90 kvadrat. Det var läsrum och utlåningslokal. Det var ganska stort det och så hade vi en liten expedition. Då fick vi telefon också. Det hade vi inte förut.

Var det öppna hyllor?

Ja, det var öppna hyllor.

På stadsbiblioteket vid den tiden, lite före 20-talet, fick man inte gå in. Utanför dörren stod ett bord och där innanför gick den som lånade ut. Det var inga öppna hyllor utan det var stängt allting. Man fick en tryckt katalog å så titta i den å så välja ut, så hade dom där.

När startade stadsbiblioteket?

1863 startades det.

Fanns det mer bibliotek i Lidköping?

Ja, IOGT hade ett också men dom hade sitt för sig själva.

Vad hade ABF-biblioteket för målsättning?

Det var allmänbildning.

Det var ett studiecirkelbibliotek, det kallades så. Vi fick själva hålla studiecirkelarna med litteratur och utsåg med ledare. Vi skötte bara om att cirkelarna bildades å då hade dom en studieledare å då skrev dom rapporter sedan. Rapporterna tog vi hand om och skickade upp till högkvarteret.

Vad handlade studiecirkelarna om?

Det var svenska språket, föreningskunskap och räkning. Det var i strängt taget detta. Esperanto började sedan.

Hade ni några litteraturcirklar?

Nej, det hade vi inga.

Varifrån fick ni de ekonomiska medlen till biblioteket?

Det var från organisationerna. Vi fick betalt 25 öre per år för

76

varje fackligt organiserad medlem och så fick vi lite grann grundbidrag från staten, för bokinköpen. Om vi köpte böcker för 100 kronor till exempel då fick vi 100 kronor i statsanslag. Köpte vi för 300 så fick vi 300 å så vidare, 400 var det högsta där. Sen sänktes det undan för undan så hade vi köpt för 400 då fick vi det men hade det köpts för 600 så prutades det, då fick vi inte 600. De statliga bidragen kom hela tiden från det vi började rapportera och det gjorde vi inte förrän i slutet på 20-talet, skickade in årsredogörelserna.

1952 var jag uppe på en två veckors bibliotekskurs hos skolöverstyrelsen. Detta gjorde sen att vi fick anslag även på mitt arvode som var 75 kronor. Vi fick en viss procent alltså. Vi hade också en liten handbokssamling, även det blev några hundra band och då fick vi anslag på den ifrån staten.

För varje cirkel hade vi 15 kronor i anslag från landstinget. Det började vi få redan på 20-talet.

Vi tiggede kommunen om pengar men det dröjde innan vi fick. Då fick vi 300 kronor, nån gång i början på 30-talet, och så fick vi 500 i slutet på 30-talet. Det höjdes undan för undan. När vi slutade 1953, då det gick upp i stadsbiblioteket, fick vi 8000. Då hade vi mycket cirklar och föreläsningssamhet.

Det är någonting som jag skulle tala om när det gäller föreläsningarna. Vi hade en föreläsningkurs tre gånger varje år, två dagar, en onsdag och torsdag kväll till exempel. Sen hade vi en kurs under en lördag och söndag undan för undan. Som föreläsare hade vi Ture Nerman, Cederblad och Gillis Hammar, den som var allra trevligast tycker jag, och sen var det då fler.

Vad talade föreläsarna om?

Det var om allt möjligt, om utrikespolitik, om litteratur det mesta och historia å dä. Nu har vi inte några sådana föreläsningar längre. ABF är inte längre som det har vart. Nu har dom symaskiner och talapparater och sånt där. Det finns inte en bok på ABF längre.

När ABF slogs ihop med det kommunala biblioteket sedan fick jag följa med dit. Då blev jag heltidsanställd och jobbade där tills

1969. Jag jobbade långt över pensionsåldern. Jag ville inte vara därifrån, så jag var kvar ett år ändå sedan. Jag gick gärna extra där på timlön.

Har du gått på någon bibliotekskurs?

Ja, jag har vart på två veckors kurs hos skolöverstyrelsen 1932. Det var i Stockholm.

Vad fick du lära dig där?

Det var lite grann bokvård och katalogisering och sånt där grejs. Men det var lite av varje, slå i uppslagsböcker, skriva redogörelser och så vidare, allmänt biblioteksarbete om jag säger så. Två veckor var ju inte så lång tid och det är hela min utbildning.

När det gäller själva skolutbildningen som sådan så har jag gått i skola i fem år, varannan dag till och med. Det är allt. Då var det två klasser på en dag som de hade, ettan och tvåan. Jag slapp tvåan och fick gå över till trean och fyran, så fem år är det mesta jag gått. Annars var det sex år vi skulle gå.

Vad gjorde du efter skolan?

Då jobbade jag hemma hos mina föräldrar. De hade en liten gård, min far var arrendator rättare sagt. Jag var hemma tills jag var 17 år och sen fick jag följa med en båt och sen jobbade jag med lite av varje, än här och än där. Jag var en sån där orolig ande, jag trivdes inte någonstans. Jag ville bara iväg.

Sen var jag träarbetare på byggena. Det var jag tills i början på 50-talet när jag började på stadsbiblioteket. Då slutade jag med dä. Det gick inte längre när jag hade heltidsjobb. Jobbet på stadsbiblioteket trivdes jag med. Det andra trivdes jag aldrig med nångång. Jag gillade inte det där träarbetarejobbet men det var så att man måste hålla på med det.

På 20-talet förresten gick jag för det mesta arbetslös.

Hade dina föräldrar böcker hemma?

De hade endast religiös litteratur, biblar och psalmböcker. Men psalmboken läste jag och jag köpte billiga böcker, 25-öresromaner

och Nick Carter å sånt.

Jag har alltid vart intresserad av böcker, ända sen jag var liten pojke. Läsa det kunde jag vid 5-6 år.

Fanns det böcker att låna i skolan?

Nä, men där fanns lillkatekesen å vidare, inget annat. Där fanns inga böcker.

Fanns det böcker på jobbet?

Nädå, kortlek möjligtvis.

Kommer du ihåg några boktitlar från ABF-biblioteket?

Vi hade Vilhelm Moberg till exempel. Det var en som lästes mycket. Så hade vi Sally Salminen. Det var en sån där best seller som kom, och så Hedenvind-Eriksson, hans produktion. Albert Engström skall vi inte glömma bort. Den tycker jag själv om. Vi hade Björn Erik Höijer, Selma Lagerlöf, Ferlin, Gullberg, Ekelöv, å så Martinsson, hos Martinsson dikter och även prosa, dom lästes.

Fanns det mycket lyrik på biblioteket?

Ja, vi hade mycket lyrik men det lästes inte så mycket. Det gör det inte nu heller förresten. Jag är själv intresserad utav lyrik och det gör att det blev lyrik även på biblioteket.

Vad var det för facklitteratur som fanns?

Det var mest olika lagsamlingar, deklaraionshandböcker, ordböcker å lite av vart i den vägen.

Vilken litteratur lånades mest?

Det var skönlitteratur, en sån där bok som Lidens Tänk om jag gifte mig med prästen, till exempel. Det var en sån där som gick mycket men den gick bara ett par år sen slutade den. Det är ju så med alla dom där best sellerna. Sigge Stark hade vi ingen utav. Jag anser att den var inte värd att köpas och det kan väl även diskuteras om Lidens var det, men hur det var så kom den.

Fanns det barnlitteratur på ABF-biblioteket?

Det fanns och det lästes mycket barnlitteratur. Jag var noga med det.

Hade ni några kvalitetskrav vid bokinköpen?

Ja, det måste vi ha för vi hade inte mycket böcker. Deckare hade vi inga mer än de vi fick i gåvor. Det räckte inte pengarna till. Vi hade Edgar Allan Poe förstås, den köpte jag. Den var en av de böcker som jag själv läste när jag var pojk och den läser jag ännu. Det var väl den ende deckaren och något utav Sherlock Holmes å Watson å de där. Men det var sådana som vi fick. Det var inte någon frågan efter deckare förresten. Det är skillnad på stadsbiblioteket, det är mycket deckare där.

Hur gick bokinköpen till?

Det gick genom bokhandeln det mesta. Vi gjorde upp en lista och så gick jag ner till bokhandeln. Från antikvariaten köpte jag väldigt mycket också, enligt deras kataloger och så band dom in dem sedan. Det gjordes mycket i Trollhättan hos bokbindare där. Men det var till att läsa recensioner och anteckna och så lämna in listan i bokhandeln så skötte dom om det sedan.

Var det du ensam som skötte om bokinköpen?

Ja, det gjorde jag, måste jag säga.

Fick låntagarna komma med önskemål till inköpen?

Det gjorde dom och dom blev också tillgodosedda, inte i alla fall men för det mesta. Nu gällde det nog mest facklitteratur som dom frågade efter. Reseskildringar och likadant om det gick någonting på bio eller TV, på de senare åren, då kunde vi alltid räkna med att de kom och ville ha den boken.

Fanns det tidningar och tidskrifter på biblioteket?

Inte tidningar men tidskrifter. Det hade vi olika sorter, ett 60-tal. Det var dom litterära tidskrifterna i första hand å dom fackliga å även mycket politiska. De hade vi i olika ämnen.

Vilka var det som lånade på ABF-biblioteket?

Det var alla kategorier från hela samhället men det var mest från klass 3, som vi kallar oss. Annars var det tillåtet för alla och dom kom också.

Sen kom ungdomen. Dom hållde på och började med ungdomslitteraturen tills de var en 16-17 år. Sen försvann dom. När de kom upp i 25-30 års åldern då kom dom igen. Det var ett vakum där emellan och det märkte jag att det var likadant på stadsbiblioteket. Det ska ju vara en viss tid som dom är ute och härjar å dansar, då får böckerna vara. Sen kom dom igen, inte alla men dom allra flesta.

Men så blev det efter hand att stadsbiblioteket köpte in även sådan litteratur som studiecirkelarna kunde ha. Då hade ABF-biblioteket som sådant inte så stor uppgift att fylla som bibliotek längre. Vi kunde inte klara det längre utan att det var en heltidsanställd. Det fanns inga möjligheter till det. Då blev det så att dom beslutade att ABF-biblioteket skulle gå ihop med stadsbiblioteket. Det var nog rätt många som saknade ABF-biblioteket. Det var mycket roligare där upp, det är stor skillnad. Det var väl mera fläkt över det på nått sätt och det var väl lite friare. Det var fint på stadsbiblioteket också men inte så.

Var det någon skillnad på kontakten med låntagarna om man jämför ABF-biblioteket med stadsbiblioteket?

Det var ungefär det samma. Fast det fanns dom som inte gick till stadsbiblioteket när biblioteken var ihopslagna. De gillade inte att biblioteken slogs ihop. De ville åt det där men det var ett par stycken bara, annars kom dom ju dit.

Tycker du att folk läste mer förr?

Kanske i viss mån. Jag har ju inte följt det så mycket på de sista åren men det var nog ungefär lika. De har mer blandad och spännande litteratur nu så det kanske är mer nu i alla fall. Tidigare hade vi inte den tiden, då hade de inte som de har nu. TV:n har givetsvis gjort en hel del, särskilt när det gäller föreläsningar och sådant. De försvinner ju.

Vi hade en föreläsningförening också men den försvann. Det var

mycket folk där också. Jag var med i styrelsen där i många år men sen när TV:n kom tjänade det ingenting till längre. Var det ett speciellt ämne som dom kunde komma och höra på så kom dom inte. Så TV:n och radion hade slått ut böckerna och föreläsningarna. Bilismen som sådan den har ju tilltagit men då hade dom inte bil jobbarna. Det var sällsynt på 30-talet i alla fall och på 40-talet också, då efter kriget.

Fanns det låneregister i ABF-biblioteket?

Ja, lånen de varierade. De högsta vi hade det var 17 000 emot slutet. På 40-talet under kriget höll det sig mellan 10-, 11- och 12-tusen i flera år, det gick inte högre. Sen efter kriget då ökade det igen, det hade vi statistik på. Vi fick även reda på hur många som satt inne i läsrummet och läste. Det blev ju många gånger lite si och så, för dom gick fram och åter men statistiken var ju sådan, vi skulle ha den.

Vi hade fem öre i veckan per bok; i böter alltså. Det var endast bötesbeloppet som kostade och lånekortena också, som de fick där. Tappade de kortet så fick de böta.

Vi hade inte det systemet som de har nu utan vi hade lånekorten i påsar. Låntagaren hade sitt namn på påsen och så satte vi bara ner korten i påsen och räknade hur många kort det fanns där när vi räknade ihop lånen sen.

Fanns det förvärvskatalog?

Ja, det hade vi. Den var som en vanlig och finns på arkivet där nere nu.

Klassificerade ni böckerna?

Ja, det var efter SAB så de var fullt klara på då viset.

Fanns det någon annan programverksamhet på ABF-biblioteket än de som du tidigare nämnt?

Föreläsningar och studiecirkelverksamhet det var väl det som var.

Hade andra världskriget någon inverkan på ABF-biblioteket?

Det hade det. Då var många inkallade och då var det en viss anda

över det. Jag var själv inkallad då och jag hade med ett bibliotek uppe på arbetsplatsen i kompaniet. Jag hade en befattning som trosschef å då hade jag med ett bibliotek där å lånade ut i vanlig ordning. Det uppskattades, det måste jag säga. När jag åkte hem så bytte jag böcker ibland å så där vidare.

Tycker du att det var bättre eller sämre på biblioteken förr?

Det var mycket sämre, inte bara på det ekonomiska området.

Jag får säga att jag har inte haft det så bra nån gång som jag har det nu som pensionär. Fast jag fick en restskatt i dag ändå, men det bryr jag mig inte om det heller för det hör väl till. Servicen är bättre nu. Nu är det ju folk tillräckligt också, om bara låntagarna går och frågar. Det är ju inte alla låntagare som gör det. Annars som det är nu så är det bara att dom säger till så får dom den hjälpen dom behöver. Det är mycket bra tycker jag. När jag började på stadsbiblioteket var vi fyra stycken som jobbade där. Nu är dom väl ett 20-tal där borta, med halvtidsanställda. De är fyra bibliotekarier om inte fem. Då var det en och ingen assistent hade han heller. Det skulle jag vara men jag räknades inte som assistent utan jag var biträde. Då var det bara stan. Nu har de storkommun utöver, bokbussar å flera socknar runt omkring här som tillhör storkommunen. De ska ju ha sin service å där kräves det också folk. Men nu är det väl tillsatt överallt utigenom. Då fanns det ju jobb för bibliotekarier, på den tiden. Det är ju ett väldigt intressant jobb.

Tycker du att något av den kontakt som fanns mellan låntagare och bibliotekarie gick förlorad när ABF-biblioteket uppgick i kommunens bibliotek?

Nej, det tycker jag inte för låntagarna kom i regel till stadsbiblioteket likadant utom ett par stycken, som inte gjorde det. Men dom var vana att gå dit upp till ABF-biblioteket och jag förstår att de saknade det. Men det blev ju så att det var inget att göra åt det. Jag var själv inte så glad åt det men det var inte annat å göra. Nån annan som ville ha hand om ABF-biblioteket mer än jag det fanns ingen.

Det har blivit så att man samlat en del böcker i sitt liv. Det mesta har jag köpt på antikvariat och så genom bokhandeln som dom där böckerna av Ferlin som jag har. När det kom en första upplaga utav de där dikterna då lade de alltid unnan ett te mej så det behövde jag aldrig tänka på. Nu har jag dom. En del har jag fått och så köpt på auktioner, ja jag vet inte var jag köpt allt. I bokhandeln fick jag alltid en bok i julklapp varje år. Bokbindarn band åt mig och det gjorde han många gånger gratis å dä gjorde sitt till. Engström, den tar jag fram när jag blir förbaskad. Det skall finnas litteratur till allt.

Bilaga medföljer.